

Opgave 3 Hoe de mens een batterij werd

Een paar jaar geleden lanceerde Adidas de reclame *I am positive energy*. Een filmpje toont twee sportende vrouwen die energiek door een stad rennen en een vrouw die vol overgave staat te dansen op straat. Op een affiche dat bij de campagne hoort, kijkt een vrouw in sportkleding stoer de camera in. Op een ander affiche staat een hardloopschoen afgebeeld, klaar om mee weg te rennen. Volgens sommigen gaat de campagne niet alleen over sport, maar wil Adidas hiermee ook een sterk vrouwbeeld neerzetten.

De reclame van Adidas kan worden opgevat als een voorbeeld van markteconomische spiritualisering, die twee implicaties kent.

- 1p 16 Beargumenteer met **een** van deze twee implicaties van markteconomische spiritualisering of de Adidas-reclame volgens jou een goede bijdrage aan zingeving is.

In onze tijd is het begrip 'energie' centraal komen te staan. Dit is terug te zien in een veelgebruikte metafoor: de mens als oplaadbare batterij. Veel mensen willen levenslustig, energiek en enthousiast zijn, en om dit te bereiken proberen zij zich op te laden met energydrinks, vitaminepillen en superfoods. Na een tegenslag doen ze nieuwe energie op met yoga, povernaps en hardlopen.

Volgens Nussbaum wordt het menselijk leven gekenmerkt door kwetsbaarheid. Zij onderscheidt twee strategieën voor de omgang met kwetsbaarheid.

- 2p 17 Beargumenteer of de metafoor van de mens als oplaadbare batterij volgens jou past bij het goede leven, met:
- een strategie van Nussbaum voor de omgang met kwetsbaarheid, en
 - een definitie van zin die ingaat op kwetsbaarheid.

De nadruk op energie is kenmerkend voor de huidige prestatimaatschappij. Volgens sommigen is de prestatimaatschappij de oorzaak van het grote aantal mensen met een burn-out. Bij een burn-out raakt iemand lichamelijk en geestelijk uitgeput of opgebrand door langdurige stress.

Wie in een prestatimaatschappij zijn vrijheid probeert te verwerkelijken via de vrije markt, stuit daarbij op een paradox.

- 1p 18 Leg met het begrip 'individualiserende ideologie' uit dat deze paradox een toename van het aantal burn-outs kan verklaren.

Herstellen van een burn-out in de context van de prestatie maatschappij betekent voor veel mensen een zoektocht naar meer autonomie. Hierbij maakt het verschil of je bijvoorbeeld uitgaat van autonomie als rationele bepaling van plichten of van autonomie als authenticiteit.

3p 19 Geef de opvatting van autonomie als de rationele bepaling van plichten weer.

Geef vervolgens de opvatting van autonomie als authenticiteit weer.

Beargumenteer tot slot met een afweging van deze twee opvattingen van autonomie vanuit welke opvatting herstel van een burn-out in een prestatie maatschappij volgens jou het best mogelijk is.

Volgens de hedendaagse filosoof Byung-Chul Han gaat achter onze obsessie met energie en presteren een grote onzekerheid schuil. Omdat het geloof in een hiernamaals bij veel mensen is verdwenen, is in onze tijd het besef van eindigheid steeds definitiever geworden. Veel mensen hebben het gevoel dat alles in dit leven moet gebeuren. Hierdoor schieten we volgens Han in een nerveuze hyperactiviteit.

Ook Friedrich Nietzsche ziet dat de mens altijd maar hyperactief bezig is en schrijft in zijn aforisme 'het gebrek van de bezigen':

tekst 5

De bezigen ontbreekt het gewoonlijk aan een hogere activiteit [...], in dat opzicht zijn ze lui. [...] De bezigen rollen als een rollende steen, even dom als mechanica.

bron: Friedrich Nietzsche, Menselijk, al te menselijk, 1878

In tegenstelling tot de 'bezigen' uit tekst 5, heeft de Übermensch volgens Nietzsche het nihilisme overwonnen. Dit idee van de Übermensch is van invloed geweest op de ontwikkeling van de westerse cultuur.

2p 20 Leg uit dat het idee van de Übermensch invloed heeft gehad op de westerse cultuur, met:

- Nietzsches opvatting van nihilisme, en
- Nietzsches voorbeeld van 'de bezigen'.

De middeleeuwse theologale deugden geloof, hoop en liefde kunnen mogelijk een tegenwicht bieden aan de door Han beschreven ervaring van definitieve eindigheid in de hedendaagse hyperactieve prestatie maatschappij.

2p 21 Leg met **een** van de drie theologale deugden het verschil uit tussen de benadering van arbeid in de prestatie maatschappij en in het protestantisme.

Beargumenteer vervolgens met **een** van de drie theologale deugden of deze deugd volgens jou een tegenwicht kan bieden aan de ervaring van definitieve eindigheid die Han beschrijft.

De ervaring van definitieve eindigheid van de hedendaagse mens, wordt volgens Han nog versterkt door oorlogen en klimaatproblemen. Hierdoor twijfelen steeds meer mensen volgens Han aan het voortbestaan van de mens als soort en aan de toekomst van de aarde.

Hannah Arendt bekritiseert de hoopvolle toekomstverwachtingen van Marx, die hij baseerde op het ideaal van de *animal laborans*. Arendt pleit voor een herwaardering van werken. Mogelijk kan een herwaardering van werken een tegenwicht bieden aan de ervaring van definitieve eindigheid die Han beschrijft.

Arendt maakt een onderscheid tussen arbeiden, werken en handelen.

3p 22 Leg uit dat arbeiden volgens Arendt dominant is geworden in de moderne consumptiemaatschappij.

Beargumenteer vervolgens of een herwaardering van werken volgens jou een tegenwicht kan bieden aan de ervaring van definitieve eindigheid die Han beschrijft, met:

- een voorbeeld van ‘werken’, en
- jouw oordeel over Arendts kritiek op Marx’ ideaal van de *animal laborans*.

De hyperactieve samenleving waarin we leven, maakt ons volgens Byung-Chul Han eenzaam. Door de overmaat aan prikkels, informatiebrokjes en prestatie-eisen raakt onze aandacht versnipperd. Hierdoor lukt het ons niet meer om ons te verdiepen in de ander tegenover ons.

Charles Taylor beschrijft de supernova van zingeving. Deze supernova kan leiden tot meer eenzaamheid. Volgens Taylor kan agapè-liefde zorgen voor meer aandacht voor elkaar.

2p 23 Leg uit dat de supernova van zingeving die Taylor beschrijft de eenzaamheid kan versterken.

Leg vervolgens uit dat *agapè*-liefde volgens Taylor de aandacht voor elkaar kan bevorderen.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.